

Het lot in eigen hand

Lange tijd was selectie aan de poort van het hoger onderwijs een vies woord. 'Hoger onderwijs voor velen' was de titel van een nota uit 1978. En inderdaad is het aantal studenten fors gestegen sinds de jaren zeventig van de vorige eeuw. Nog altijd ligt de wens om maar zo veel mogelijk mensen in het hoger onderwijs te krijgen aan de basis van onderwijsbeleid. Zo heeft de Lisabon-agenda als doelstelling dat maar liefst de helft van de beroepsbevolking moet bestaan uit hogeropgeleiden – tegen ongeveer een derde nu.

Langzamerhand ontstaat echter ook meer aandacht voor de keerzijde van deze massaconsumptie van hoger onderwijs. Overvolle collegezalen leiden tot gedemotiveerde docenten, langstudeerders en afhakende studenten. De gemiddelde student op de universiteit doet 4½ jaar over een masterstudie van drie jaar. Uit een verslag van de Onderwijsinspectie blijkt dat 54 procent van de voltijdse hbo-studenten na vijf jaar een diploma haalde en 60 procent van de universitaire studenten na zes jaar. De uitval na twee jaar was 22 procent in het hbo en 13 procent in het wo.

Tegenover 'Hoger onderwijs voor velen' staat tegenwoordig 'Ruim baan voor talent'. In die nieuwe beleidsomgeving konden *university colleges* ontstaan, waar alleen studenten die aantoonbaar gemotiveerd zijn en hoge eindexamencijfers hebben, worden toegelaten. De studie-uitval is bij deze *colleges* vrijwel nul en meer dan 90 procent heeft de master binnen de drie jaar af. Selectie aan de poort mag weer, en dat is maar goed ook. Toelating kan op drie manieren. Voorwaarde is uiteraard dat studenten een toelatinggevend diploma hebben. Ten eerste worden leerlingen met gemiddeld een acht of hoger op hun eindexamen automatisch toegelaten. Ten tweede kan een student centraal worden ingeloot. De inlotingskansen nemen rap af naarmate het gemiddeld eindexamencijfer lager is. Ten derde is het tegenwoordig mogelijk om via decentrale plaatsing te worden toegelaten. Ook in dat geval is er sprake van een beperkte capaciteit (numerus fixus). Verschil met de centrale loting is dat de instelling mag selecteren aan de poort met meer instrumenten dan gemiddelde eindexamencijfers en vooropleiding. Het gaat dan bijvoorbeeld om motivatiebrieven, intake-gesprekken en toetsen. Tot dit jaar mocht maximaal de helft van het aantal toegelaten studenten decentraal worden geplaatst. Voor het komende studiejaar is dat maximum losgelaten en prompt hebben veel studies het percentage op 100 gezet. Voorbeelden zijn bedrijfskunde aan de VU en economie

BARBARA BAARSMA

Hoogleraar aan de Universiteit van
Amsterdam en directeur van SEO econo-
misch onderzoek

aan de Universiteit van Tilburg.

Wat niet veel mensen doorhebben, is dat het aandeel lotingsstudies de laatste jaren zeer sterk is gestegen. Uit data van het Centraal Bureau Aanmelding & Plaatsing is af te leiden dat het aantal lotingsstudies tussen 2002/03 en 2013/14 steeg van 44 naar 114, een stijging van 160 procent. Omdat tegelijk ook het aantal opleidingen licht is afgenomen, is dit een onderschatting. Het gaat overigens niet alleen om dure studies als geneeskunde, maar ook om brede studies als psychologie en rechten.

De opleidings- en instellingsfixussen zijn hierbij opgeteld, zonder er rekening mee te houden dat voor een opleidingsfixus voor alle instellingen waar die opleiding wordt aangeboden een toelatingsbeperking geldt. De op-

telling geeft dus een onderschatting van het aantal lotingsstudies. Zo telt de opleidingsfixus voor geneeskunde voor 1, terwijl die voor acht universiteiten geldt en dus voor acht keer zou moeten meetellen. Helaas is alleen sinds 2010/11 bekend op hoeveel instellingen een opleidingsfixus betrekking heeft. Tussen 2010/11 en 2013/14 is het totale aantal lotingsstudies gestegen van 95 naar 166, een stijging van 75 procent. De stijging is groter bij universitaire studies (84 procent) dan in het hbo (66 procent).

Sluipenderwijs ontstaat zo in rap tempo meer selectie aan de poort van het hoger onderwijs en dat is wat mij betreft een goede ontwikkeling. Selectie aan de poort met loting en decentrale plaatsing zorgt dat leerlingen in het voortgezet onderwijs meer hun best gaan doen om hogere cijfers te halen en bewuster nadenken over hun studiekeuze. Dat zou een zeer gewenste ontwikkeling zijn, omdat op te veel middelbare scholen helaas de middenmoot heerst.

Wat daarentegen niet goed is, is dat veel middelbare scholieren zich niet realiseren dat de numerus fixus breder wordt ingezet. Zij beseffen zich niet dat op zesjes inzetten een steeds riskantere strategie aan het worden is, gewoonweg omdat het de kans op toelating tot een studie naar voorkeur kleiner maakt, nu steeds meer studies onder het lotingsregime vallen. Dat de inlotingskansen daadwerkelijk lager is, blijkt wel uit het feit dat het aantal studies waar studenten zijn uitgeloot tussen 2002/03 en 2012/13 is gestegen met 60 procent.

Een gewaarschuwd mens telt voor twee, dat geldt ook voor een leerling in het voortgezet onderwijs: de eindexamens beginnen over een maand of twee. Nog even de schouders eronder voorkomt teleurstelling door een te lage inlotingskans.